

יום א', כ"ה בכסלו תשע"ז (25 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

GENERAL ORDERS, }
No. 11

HDQRS, 13TH A. C., DEPT OF THE TENN.,
Holly Springs, December 17, 1862.

The Jews, as a class, violating every regulation of trade established by the Treasury Department, and also Department orders, are hereby expelled from the Department.

Within twenty-four hours from the receipt of this order by Post Commanders, they will see that all of this class of people are furnished with passes and are required to leave, and any one returning after such notification will be arrested and held in confinement until an opportunity occurs of sending them out as prisoners.

No permits will be given these people to visit Headquarters for the purpose of making personal application for trade permits.

By order of Maj. Gen. U.S. Grant:

JNO. A. RAWLINS,
Assistant Adjutant-General.

היום, כ"ה בכסלו – נר ראשון לחנוכה – בשנת ה'תרכ"ג (17 בדצמבר 1862) צו מספר 11, או הצו לגירוש היהודים ממחוז טנסי, הוצא על ידי הגנרל יוליסס סימפסון גרנט והורה לגרש את כל היהודים ממחוז צבאי שכלל חלקים מטנסי, מיסיסיפי וקנטאקי, בזמן מלחמת האזרחים האמריקנית מצד כוחות האיחוד.

מעמדם החוקי של היהודים

בחוקה האמריקנית אין התייחסות לקבוצות אתניות או דתיות (מלבד השחורים), היות שהיא עוסקת ביחידים ולא בקבוצות. הדבר בא לידי ביטוי **במפקדי האוכלוסין האמריקניים, שבהם אין קטגוריית דת**. גם בתחום העיסוק קיים שוויון בין-דתי ובין-אתני: כל אדם יכול לעסוק בכל עיסוק מותר ולכהן בכל משרה רשמית ללא מגבלות דת או מוצא אתני. החוקה האמריקנית הבטיחה ערבויות לחופש הדת, לחופש הדיבור, לחופש העיתונות, להתאגדות ולחירויות נוספות. סעיפים אלה המבטיחים "חירות וצדק לכול", בנוסף לסעיפים המבטלים מבחנים דתיים למשרות ציבוריות, וחוקים בנושא חופש הדת, היו מוקד משיכה ליהודים רבים להגר לארצות הברית, והיוו מקור השראה בעבור אלה שכבר ישבו בה. מכאן נובע שיהודים מבחינה חוקית שווים לאוכלוסייה הנוצרית בארצות הברית, ואין ולא היה בעבר כל בסיס חוקתי להפלותם לרעה.

הרקע לחתימת הצו

מלחמת האזרחים בארצות הברית היתה מרוכזת בשתי חזיתות עיקריות: האחת באזור נהר הפוטומק, והשנייה במערב, בעמק המיסיסיפי. לאחר שמצביאי הצפון הצליחו להשתלט על חלק מעמק המיסיסיפי, עד העיר ממפיס, קיבל הגנרל יוליסס סימפסון גרנט את הפיקוד על מחוז טנסי ב-25 באוקטובר 1862 (ר"ח חשוון). גרנט תיכנן מתקפה על הנקודה האסטרטגית ויקסבורג.

לתושבים של כל אחד מהצדדים במלחמת האזרחים היה מחסור במוצרים מסוימים, והסחר המשיך לפרוח בין האויבים גם בעת המלחמה. בצפון היתה חסרה הכותנה, ובדרום חסרו ציוד הלחימה, הציוד הרפואי ומטבעות כסף זהב. באזורי הקרבות טנסי ומיסיסיפי היה מלאי עודף של כותנה, שעלה על הנדרש למדינות הדרום, והספסרים קנו את עודפי הכותנה ומכרו אותם למדינות הצפון **תמורת זהב**. ב-28 באוגוסט 1862 משרד האוצר פרסם תקנות האוסרות להעביר סחורות למדינות הקונפדרציה. למרות התקנות, המשיכו סחורות לעבור בין הצדדים היריבים. בין הסוחרים היו גם יהודים, אלא שהגנרל גרנט עשה הכללה חיהה את כל הסוחרים כיהודים.

נוסח הצו

"לְדוֹד מְזֻמּוֹר לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֵּל וְיִשְׁבִּי בָּהּ."

מתוך פרק התהלים [כ"ד] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **ראשון** בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים **וחנוכה שמח** לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ישראל

יום א', כ"ה בכסלו תשע"ז (25 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

היום, כאמור ב-כ"ה בכסלו (17 בדצמבר 1862), **חתם הגנרל גראנט על הצו לגירוש היהודים ממחוז טנסי**. נוסח הצו:

"היהודים כמעמד המפר את כל תקנות הסחר שהונחו על ידי משרד האוצר וגם פקודת המחוז, מגורשים בזה מן האזור בתוך עשרים וארבע שעות מקבלת הפקודה. מפקדי תחנות הצבא ישגו, שכל מעמד האנשים האלה יקבל רישיונות מעבר ויידרש לעזוב. אם ישוב אחד מהם לאחר הודעה זו, ייאסר ויוחזק בכלא עד שתזדמן אפשרות לשלחו החוצה כאסיר. אלא אם יהא מצויד ברישיון מן המטה הראשי. שום רישיונות מעבר לא יינתנו לאנשים אלה, שירצו לבקר במטה הראשי כדי לבקש רישיונות מסחר. בפקודת מייג'ור גנרל יו.ס. גראנט."

תגובת היהודים

הפקודה החלה להתבצע, ומשפחות שלמות נאלצו לעזוב את אזור מגוריהם, לרבות משפחות מכובדות. יהודי ארצות הברית הזדעזעו לשמע הפקודה. הם היו רגילים לשוויון ממסדי מאז שרגלם דרכה באדמת צפון-אמריקה. ליהדות ארצות הברית מעולם לא הוענקה אמנציפציה נפרדת ומיועדת (שכן לפי החוקה האמריקנית אין לשיוך הדתי השפעה על מעמד הפרט), ולכן לא פחדו לאבד אותה אם יילחמו לביטול הצו. בהתחלה הם פנו לדרגים המקומיים, ומשלא קיבלו עזרה מדרגים אלה - פנו ישירות לנשיא אברהם לינקולן שיבטל את הצו.

להלן חלקים מנוסח "איגרת המחאה לנשיא ארצות הברית אברהם לינקולן", שכתבו יהודי פאדוקה, עיירה בקנטאקי, שגראנט כבש בספטמבר 1861:

"צו מספר 11 לתקנות הכלליות, שהוצא על ידי גנרל גראנט באוקספורד מיזורי... מורה לכל מפקדי חיל המשמר לגרש בתוך 24 שעות את כל היהודים, **ללא הבחנה**, מתחום מחוז שיפוט. החתומים מטה, אזרחים טובים ונאמנים... העוסקים במסחר כחוק, חשים פגועים ונעלבים עמוקות בעקבות צו בלתי אנושי זה, אשר הוצאתו אל הפועל תהיה בגדר חילול של החוקה, שטרם היה כמותו ושל זכויותינו... והציג אותנו בצד יהודים רבים אחרים כפושעים... אנו מבקשים... את תשומת לבך המיידית לפגיעה מרושעת זו בחוק ובאנושיות..."

עיתון "המגיד" תיאר את ההתרחשויות כך:

אחד משרי צבאות הצפון, גענרל גראנט... המצביא על המחנה הגדולה העומדת במחוז טענעססע (=טנסי) על גבול ארץ המורדים, נתן פקודה נמרצה לגרש את כל היהודים היושבים בכל המקומות אשר צבאות חילו נחתים, במשך עשרים וארבע שעות, יען כי אחדים מהם עושים מסחר עם יושבי הנגב (=מדינות הדרום) שלא כדת, וע"כ יצא הקצף על כל היהודים השוכנים שמה והיה כצדיק כרשע - אמעריקא, המגיד, 12 בפברואר 1863

"לְדוֹד מְזֻמּוֹר לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֶּל וְיִשְׁבִּי בָהּ."

מתוך פרק התהלים [כ"ד] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **ראשון** בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים **וחנוכה שמח** לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ישראל

יום א', כ"ה בכסלו תשע"ז (25 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

תגובת הנשיא לינקולן

הנשיא לינקולן, שהיה ידוע כאוהד של חירויות האדם ושל השוויון, פעל כנגד הצו וביטל אותו מיידית ורטוראקטיבית. היהודים הצליחו במאבקם. אין לראות בביטול הצו מצד הנשיא ביטוי למגמות פילושמיות מצידו, אף על-פי שמגמות כאלה רווחו באוכלוסייה הפרוטסטנטית באותה תקופה: הסיבה לתגובה זו של הנשיא הייתה הומאניטרית, ונבעה מתפיסת העולם של הנשיא בדבר זכויות המיעוט והרדיקליזציה של השוויון בארצות הברית, שהתבטאה בין היתר במאבקו לביטול העבדות של השחורים.

לסיכום

הצו מדגים פן שלילי בהיסטוריה של יהודי ארצות הברית. דווקא במדינה שהבטיחה בחוקתה חירות ושוויון לכל ללא קשר לדת או למוצא האתני, ושהשתתה על ערכים אלה, גורשו היהודים מאחד ממחוזותיה.

הצו לא היה הגילוי האנטי-יהודי היחיד בתקופת מלחמת האזרחים, והוא רק אחד מהדוגמאות שהעלילו על היהודים הן במחנה האיחוד, והן במחנה הקונפדרציה. עם-זאת, שאר גילויי האנטישמיות היו מוגבלים לדעות קדומות בתחום הפרט, וזהו הגילוי היחיד שהגיע לתחום המדיניות הציבורית.

יש חוקרים הנאחזים בצו זה כדי לטעון כי האנטישמיות בארצות הברית היא חולייה ברצף ההיסטורי של האנטישמיות ושנאת ישראל וכי אין הבדל בין שנאת ישראל האירופית לזו האמריקנית. חוקרים אחרים מדגישים דווקא את ביטול הצו ואת פעילות היהודים לביטולו, ומראים בכך שהיהודים לא פחדו להשתמש בחופש הדיבור, ושהאנטישמיות זרה לערכים האמריקניים הבסיסיים ולמסורת הדתית האמריקנית. לדעתם זהו למעשה ביטוי לעוצמת היהודים ולחירותם כאזרחים אמריקנים המקבלים את הגנת החוקה.

גרנט והיהודים

התקרית לא גרמה נזק רב למערכת היחסים של גרנט עם הקהילה היהודית האמריקנית. הוא זכה בבחירות לנשיאות ארצות הברית 1868 וקיבל את רוב קולות היהודים. ההיסטוריון ג'ונתן סרנה כותב בספרו "כאשר הגנרל גרנט גירש את היהודים" (הו"ל 2012) שגרנט כנשיא הפך לאחד מגדולי הידידים של היהודים בהיסטוריה האמריקנית. כנשיא הוא מינה יהודים רבים למשרות ממשלתיות, יותר מכל נשיא קודם. הוא גינה את מעשי הזוועה שבוצעו נגד יהודים באירופה, והדגיש את זכויות אדם כנושא מרכזי בארצות הברית.

"לְדוֹד מְזִמּוֹר לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֵּל וְיִשְׁבִּי בָהּ."

מתוך פרק התהלים [כ"ד] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום ראשון בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים וחנוכה שמח לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לפדיון נפשם של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה לכל חולי ישראל

יום א', כ"ה בכסלו תשע"ז (25 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

בשנת 1874 הנשיא גרנט השתתף בחנוכת בית הכנסת "עדת ישראל" בושינגטון, עם כל חברי הקבינט. זו היתה הפעם הראשונה בה נשיא אמריקאי השתתף בטקס חנוכת בית הכנסת. היסטוריונים רבים רואים בפעולה זו חלק מהמאמץ המתמשך שלו לפיוס עם יהדות ארצות הברית. [\[מקור\]](#)

"לְדוֹד מְזֻמּוֹר לֵה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֵּל וַיֵּשְׁבִי בָהּ."

מתוך פרק התהלים [כ"ד] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום ראשון בשבת

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים ו**חנוכה שמח** לכל בית ישראל!

הדף מוקדש ל**פדיון נפשם** של נעדרי וכלואי ישראל, ורפואתם השלמה **לכל** חולי ישראל